

LETOŠNJI MAJ V FRANCIJI

Jože Goričar

Na Francijo je že dolgo pred letošnjim mračnim majem leglo težko razpoloženje. Če si prišel od drugod, te je zajelo kakor soparno vzdušje neprezračenega prostora; kaže se povsod, vsak čas ga občutiš, v mnogih oblikah ga spoznavaš.

Ulice so polne žandarskih patrol, oboroženih z brzostrelkami. Sirene policijskih avtomobilov s preglušujočimi glasovi prekrivajo trušč velikomestnega prometa. Velikim zabojem podobni sivi avtomobili se pogosto ustavljajo ob pločnikih, iz njih poskače pet, deset policajev in izgine v temnih vežah večnadstropnih hiš. Hišne preiskave. Sredi Pariza, od koder je šla v svet ideja o pravicah in svoboščinah človeka in državljana. Vsako jutro pišejo časniki o streljanju v predmestjih, na postajah podzemske železnice in na velikih bulvarih. Ljudje so videti utrujeni ne le zvečer, ko se vračajo z dela, utrujeni so že zjutraj, ko komaj gredo na delo. Tisti, s katerimi imaš opravke, so pusti, zdolgočaseni, neprijazni. Tako brez zanimanja za stvar se pogovarjajo s teboj, kakor da bo vsega v kratkem konec in potem ne bo ničesar več.

TRISTESSE, krilatica, ki jo je pred leti vrgla v svet mlada pisateljica in ki jo je sprejel za geslo svojega brezdelnega življenja del velemestne mladine, naveličane vsega, predvsem pa delovnega, borbenega in zato lepega življenja — ta, po svoje zanimiva ŽALOST se razrašča danes v vsefrancosko nacionalno značilnost. Vzroki temu? Mnogo jih je, med njimi prav gotovo ni na zadnjem mestu odnos preprostega francoskega človeka do države. Morda ni nikjer na svetu več tolikšnega razcepa med najbolj dosledno obliko politične odtujitve človeka, med državo na eni strani in tako imenovano civilno družbo na drugi, kakor prav na Francoskem. Tam živi država čisto svoje življenje, zelo odmaknjeno od prizadevanja in nehanja preprostega državljana. Francosko državnost vzdržujeta danes dve pglavitni opori. Prvo in najpomembnejšo tvorí birokratični aparat, ki pomeni v kronični krizi parlamentarnega sistema edini stalni in trdni režim oblasti. Drugo, manj trdno oporo pa zdaj grade zdaj podirajo vodstva mnogoštevilnih političnih

strank, strancic in skupin, ki se v nenehnih medsebojnih prerivanjih bore za to, da bi poslale nekaj svojih ljudi kratek čas sedet na majave fotelje v vladni palači. Prva opora sodobne francoske državnosti se kaže preprostemu človeku kot policaj z dolgim belim pendrekom ob boku, kaže se mu v obliki cenzure in plenitev naprednega tiska, kot uradna statistika o številu mrtvih in pogrešanih v alžirskih bojih, kot mobilizacijski poziv za kolonialno armado, kot državni dolg 490 milijonov dolarjev, kot dnevni izdatek dveh, treh milijard frankov za »pomirjenje« Alžirije in zavarovanje naftnih polj na severnem robu Sahare itd. Druga pa stopa pred njega z nasprotujočimi proglašji: za republiko ali proti njej, za revizijo ali proti reviziji ustave, za parlamentarizem ali za padalske oficirje, proti razširitvi ali za razširitev vojnih operacij na Tunizijo in Maroko, za razpis državnega posojila ali za povečanje davkov itd. Skozi te mnogoštevilne in največkrat nasprotujoče si manifestacije, s katerimi nenehno buta sodobna francoska državnost ob preprostega državljana, se bolj ali manj jasno prebijajo realne razredne koristi tiste družbene skupine, ki danes resnično vlada v Franciji: finančne oligarhije, gospodarja finančnega kapitala, tesno povezane z vrhovi državne birokracije. Vloga francoske komunistične partije v tem dogajanju? Razen nekaj platoničnih izjav, ki so jih dali njeni predstavniki na žalostnih majskih sejah parlamenta, in razen nekaj taktičnih glasovanj njene parlamentarne skupine ni storila ničesar.

Francoski delovni človek pa se iz dneva v dan bolj odvrča od vsega tega ter se naveličan in nezainteresiran zapira v ozek krog čisto osebnega, v najboljšem primeru še družinskega žipljenja. Zakaj danes tudi že v kapitalističnem svetu hitro minevajo časi, ko je lahko ozka družbena plast — naj je to vladajoča razredna grupacija ali pa birokratična kasta — brez težjih posledic za skupnost v imenu česarkoli sama krojila usodo milijonom delovnih ljudi. Popsod, tudi v kapitalističnem svetu ti ljudje vse bolj in bolj razločno spoznavajo, da so dolžni in upravičeni prevzeti neposredno odgovornost za usodo družbe, ki jo s svojim delom vzdržujejo. Če zadevajo pri tej spontani, da, prirodni težnji ob ovire, celo pa če pomaga postavljati te ovire birokracija tistih političnih strank, ki bi jih naj delovni človek štel za svoje, se le-ta unika in se zapira v resignacijo čakanja. (Nikakor ni naključje, da so paviljon Francije na svetovni razstavi v Bruxellesu uspeli dograditi šele potem, ko je bila razstava že skoraj dober mesec odprta.)

V tej težki resignaciji, ki se polasča francoskega delovnega človeka, je konec koncev tudi vzrok za to, da je bilo pri množičnih manifestacijah 28. maja na Trgu republike v Parizu le malo, zelo malo delavcev; da so demonstracijske stavke ne le v Parizu, marveč tudi v industrijskih sre-

diščih na vzhodu in v rudarskih revirjih na severu Francije tako hitro usahnile, kakor usahne voda v peščenih tleh; da je francoski delovni človek komaj grenko slino požrl, ko je izvedel, kako se je Pflimlinova vlada mirno odrekla komunističnih glasov v parlamentu samo zato, da bi umetno izzvala svojo lastno krizo in s tem ugodila zahtevam objestne soldateske v Alžiru in na Korziki; da imajo glasovi tistih progresivnih intelektualcev, ki svobodno mislijo in pišejo, le šibak odmev med množicami; da ...

Ljudska fronta v Franciji? V današnjih razmerah bi bila to kvečjemu rahla zveza med vodstvi nekaterih političnih strank, ki bi ji ob sleherni resnejši preizkušnji grozil neizogiben razpad. Trdno in nepremagljivo ljudsko fronto lahko zgradi danes le takšna politična skupina, ki bi si postavila za neposredni cilj, da bo brezpogojno priznala alžirskemu ljudstvu pravico do samoodločbe, da bo omogočila francoskemu delovnemu človeku čimbolj popolno in čimbolj neposredno, odgovorno udeležbo tam, kjer se odloča o usodi gospodarstva in države, in da bo razgnala vse tiste kolonialne vojaške formacije, ki so bile poražene v Vietnamu in se sedaj maščujejo nad Alžirci z nasiljem in terorjem, metropoli pa vsiljujejo mračno senco fašističnih emblemov. Takšne politične skupine pa današnja Francija ne premore.

Za letošnji dan zmage so v parku nekega francoskega provincijskega mesta postavili grob neznanega vojaka. Pred grobom so bile svečanosti: govori, polaganje vencev, častna salva, muzika. Maketa preprostega vojaškega groba. Na njegovem ozglavju lesen križ, na križu klobuk kolonialnega vojaka, na prečnici križa pa napis: *Dien Bien Fu*. Ostrmel sem in se vprašal, če ne gre morda pri tem za neroden spodrseljaj, za malomeščansko, vprav klošmerlsko neumnost? Proslavljati dan ZMAGE ob simbolu najpečjega PORAZA, ki so ga doslej doživele francoske kolonialne težnje? Ali pa gre za vse kaj težjega, za brezprimerni, naravnost brutalni cinizem tistih, ki so se namenili praznovati letošnji dan zmage na simboličnem grobu neznanega francoskega človeka, ki je moral pustiti svoje življenje v tropskih gozdovih Daljnega Vzhoda zato, ker so tako hoteli gospodarji današnje Francije? Letos, ko na zahtevo teh istih gospodarjev še naprej padajo mladi Francozi, tokrat v afriških gorah, pred mitraljezi osvobodilne armade alžirskega ljudstva! Morda pa je — naposled — v takšni režiji praznovanja dneva zmage vendarle uzreti svojevrsten opomin, da Francija po poti, po kateri je hodila vsa leta po vojni, ne more in ne sme več naprej, — tista Francija, ki je dala v preteklosti človeštvu toliko dragocenega in lepega. Vendar pa je takšna razlaga med najmanj verjetnimi.

Ko sem o vsem tem razmišljal, so jaboljali časniki in radio o preobratu padalskih oficirjev v Alžiru, v raznih krajih Francije so razgrajale skupine desničarjev, rahel majski dež pa je izpiral zadnje sledove papore, ki so jo bili izpisali študentje na pločnik pred palačo medicinske fakultete v Parizu: LE FASCISME NE PASSERA PAS. Resnično, žalost se razrašča danes v vsefrancosko nacionalno značilnost.

IZ GOZDA SE RAZLEGA KRIK

Vladimir Kavčič

Stražar na tenderju si pretegne premrle ude in se zravna. Rad bi se namestil kolikor mogoče udobno. Ležeč na trebuhu vlačj izpod šotorskega platna večje in manjše kose, dokler ne nastane pod njim vdolbina, v kateri se ves skrije. Nato obleži mirno, le od časa do časa pogladi strojnično cev, ki jo je sonce že močno razvnelo. Ob tem čuti majhno radost kakor ob neznatnem priznanju za vojaško pokorščino. Vojna se je zanj začela takrat, ko se je za druge končala. Mobilizirali so ga pred nekaj tedni. Prej je bil doma in se spretno izmikal. V začetku je bil premlad, pozneje pa je po potrebi zbolel, pravzaprav bolj zaradi domačih, kot zaradi sebe. Sam se še ni bil za trdno odločil. Preveč mrtvih je videl, da bi se bil vdal včasih že prav pijani želji po samostojnosti in pobegnil od doma, bodisi k partizanom bodisi v najbližjo domobransko postojanko. Ker je oboje cenil enako malo, je čakal. Mikali sta ga samo puška in uniforma.

Zdaj se vsega, kar je prišlo, lahko samo veseli. Zanj puščobna enoličnost dolgih vojnih let se je v hipu razkadila, ko so ga mobilizirali. Hodi iz kraja v kraj. Vsak dan prinese nekaj novega in nevarnosti je ostalo ravno toliko, da vznemirja fantazijo. Zjutraj so mu prvič dali strojnico. Težka nemška strojnica, skrivnostno bitje, čigar zamotani mehanizem mu je neznan... Prisloni si jo k ramenu, priključi pas z naboji. Vse je pripravljeno, samo kazalec še skrči in curki krogel bi švistnili vzdolž vagonov. Povelje je strogo: streljati na vsakogar, ki bi hotel samovoljno prekiniti vožnjo.

Misli ga vznemirjajo dalje: *Kaj morem ja z? Niti najmanjše podrobnosti ne morem spremeniti. Dobili jih bodo po čeljustih. Sicer pa, če kdo skoči iz vlaka... Sprožil bom, a ne bom meril. Zakaj ne bi meril? Oblije ga mrzel pot, da se strese. Krogel se mu zarivajo v mišice in*